

ХАГГЕЙ ПАЙҒАМБАРНИНГ КИТОБИ

Кириш

Мазкур китоб милоддан олдинги 520 йилда Худо Хаггей пайғамбар орқали юборган хабарлардан ташкил топган тўпламдир. Милоддан олдинги 538 йилда Форс шоҳи Куруш берган фармонга кўра, яҳудийлар Бобилдан Қуддусга қайтиб, Маъбадни қайта қуришга киришадилар*. Бироқ кўп қаршиликлар сабабли қайта қуриш ишлари тўхтаб қолади*.

Милоддан олдинги 520 йилгача яҳудийларнинг аксарият қисми Бобилдаги сургундан қайтиб келади. Бироқ одамлар Худонинг уйига эътиборсиз бўлиб, фақат ўз уйларини қуриш, шинам қилиш билан овора бўлишади. Халқнинг Худога бўлган бундай ҳурматсизлиги ва итоатсизлиги кўп кулфатларга сабаб бўлади: осмондан шудринг тушмайди, ер ҳосил бермайди, юртда қаҳатчилик ҳукм суради, халқ қашшоқлашади, қилган меҳнатлари самарасиз бўлади.

Хаггей пайғамбар бепарво бўлган Яхудо халқини Маъбадни тиклашга чақиради. Зеро, шу орқалигина халқ Худога ўзининг чин ҳурмати ва эътиборини намоён қила оларди. Халқ Маъбадни қуришни бошлагандан кейин, Худо уларга барака беришни ва юртига фаровонлик ато этишни ваъда қилади.

1-БОБ

Маъбадни қайтадан қуриш тўғрисида Эгамизнинг амри

¹ Шоҳ Доро ҳукмронлигининг иккинчи йили* олтинчи ойининг* биринчи куни эди. Эгамиз Хаггей пайғамбар орқали Яхудо* ҳокими Шалтиёл ўғли Зарубабелга* ва олий руҳоний Ёхузадах ўғли Ёшуага қуйидаги сўзларини аён қилди:

²⁻³ Сарвари Олам шундай демоқда: “Бу халқ: «Эгамизнинг уйини қуриш вақти ҳали келгани йўқ», деб айтади. ⁴ Эй Исроил халқи, Менинг уйим вайрон бўлиб ётганда*, сизлар ҳашаматли уйларда яшашингизнинг вақтими?!” ⁵ Мана энди Сарвари Олам демоқда: “Ўз аҳволингизга қараб, яхшилаб ўйлаб кўринглар-чи! ⁶ Кўп экиб, кам ўрасиз. Овқат ейсиз-у, тўймайсиз. Ичасиз, аммо чанқоғингиз қонмайди, устингизга киясиз-у, исинолмайсиз. Ким пул ишласа, унинг пули йиртиқ ҳамёнга тушади.”

⁷ Сарвари Оламнинг каломи шудир: “Ўз аҳволингизга қараб, яхшилаб ўйлаб кўринг, ахир! ⁸ Тоғларга чиқиб, ёғоч олиб тушинглар-да, Менинг уйимни қуришлар. Мен уни кўриб завқланаман, у ерда улуғланаман, — дейди Эгамиз. — ⁹ Кўп ҳосил олишни умид қилган эдингиз, мана кам олдингиз. Уйга олиб келганингизни сочиб юбордим. Нима учун?” Сарвари Олам шундай демоқда: “Менинг уйим вайрон бўлиб ётган пайтда, сизлар фақат ўз уйингиз ҳақида ўйлаганингиз учун шундай қилдим. ¹⁰ Сизларнинг дастингиздан осмондан шудринг тушмади, ер ҳам ҳосил бермади. ¹¹ Мен далаларга, қирли жойларга қурғоқчилик* келтириб, дон, узум шарбати ва зайтун мойини қуритдим. Ердан чиққан барча ҳосилни йўқ қилдим, одамлар ва ҳайвонларни қийинчиликларга дучор қилдим. Инсонларнинг ўз қўллари билан қилган меҳнатларини пучга чиқардим.”

Халқ Худонинг буйруғига бўйсунди

¹² Шундан кейин Зарубабел, олий руҳоний Ёшуа* ва сургундан қайтиб келган барча халқ ўзларининг Эгаси Худога итоат қилишди. Ўзларининг Эгаси Худо юборган Хаггей пайғамбарнинг сўзларига қулоқ солишди, чунки улар Эгамиздан кўрқарди.

¹³ Эгамизнинг элчиси Хаггей Унинг қуйидаги сўзларини халққа етказди:
— Эгамизнинг каломи шудир: “Мен сизлар билан биргаман.”

¹⁴ Яхудо ҳокими Зарубабелни, олий руҳоний Ёшуани ва сургундан қайтиб келган бутун халқни Эгамиз руҳлантирди. Шунда улар ҳаммалари келиб, ўзларининг Худоси, Сарвари Оламнинг уйини тиклашни бошладилар. ¹⁵ Шоҳ Доро ҳукмронлигининг иккинчи йили олтинчи ойининг* йигирма тўртинчи кунда Маъбаднинг қайта қурилиши бошланди.

2–БОБ

Янги Маъбаднинг улуғворлиги

¹ Ўша йилнинг* еттинчи ойи*, йигирма биринчи кунда Эгамиз яна хабар юбориб, қуйидаги сўзларни Хаггей пайғамбарга аён қилди:

² Яхудо* ҳокими Шалтиёл ўғли Зарубабелга*, олий руҳоний Ёхузадах ўғли Ёшуага ва сургундан қайтиб келган бутун халққа шу гапларни етказ:
³ “Орангизда олдинги Маъбаднинг* шухратини кўрганлар борми? Ҳозирги кўриниши қандай? Олдингиси билан солиштирганда буниси арзимаган бир нарсадай-ку, ахир! ⁴⁻⁵ Эгамизнинг каломи шудир: «Энди дадил бўл, эй Зарубабел! Дадил бўл, эй олий руҳоний Ёшуа! Эй сургундан қайтиб келган шу юрт аҳли, энди дадил бўлинглар!» Сарвари Олам шундай демоқда: «Менинг Руҳим ҳали ҳам сизларнинг орангизда, кўрқманглар. Ишга киришинглар, чунки Мисрдан чиққанингизда сизларга берган ваъдамга биноан Мен сизлар билан биргаман.»

⁶ Ахир, Сарвари Оламнинг каломи шудир: «Бирпасдан кейин яна еру осмонни, денгиз ва қуруқликни ларзага соламан. ⁷ Барча халқларни титратаман, уларнинг хазинаси шу ерга келтирилади.» Сарвари Олам демоқда: «Ўшанда Мен мана шу Маъбадни ҳашамат билан бой қиламан.»

⁸ Сарвари Оламнинг каломи шудир: «Кумуш Меники, олтин ҳам Меникидир.» ⁹ Сарвари Олам айтмоқда: «Бу Маъбаднинг кейинги шухрати олдингисидан ҳам улуғроқ бўлади.» Сарвари Оламнинг каломи шудир: «Мана шу ерга тинчлик ато қиламан.»”

Итоаткорликдан келган барака

¹⁰ Шоҳ Доро ҳукмронлигининг иккинчи йили*, тўққизинчи ойининг* йигирма тўртинчи кунда Хаггей пайғамбар орқали Эгамизнинг қуйидаги сўзлари аён бўлди. ¹¹ Хаггей руҳонийларга деди:

— Сарвари Олам шундай айтмоқда: “Руҳонийлардан қонун бўйича қуйидаги ҳолатларни ажрим қилишни сўра: ¹² агар бирортаси кийимининг этагида қурбонликдан олинган муқаддас гўштни олиб кетаётган бўлса, ўша кийимнинг этаги билан нон, шўрва, шароб, зайтун мойи ёки бошқа егуликларга тегиб кетса, ўша нарсалар ҳам муқаддас ҳисобланадими?”

Руҳонийлар Хаггейга:

— Йўқ*, — деб жавоб бердилар.

¹³ Хаггей яна сўради:

— Агар бирортаси инсон жасадига теккани учун ҳаром бўлса-ю, юқорида айтиб ўтилган егуликлардан бирига тегса, ўша егуликлар ҳаром ҳисобланадими?

Руҳонийлар:

— Ҳа*, — деб жавоб бердилар.

¹⁴ Шунда Хаггей деди:

— Эгамизнинг каломи шудир: “Мана бу одамлар ҳам, бу халқ ҳам олдимда худди шундайдир*. Улар қилган ишларнинг ҳаммаси, улар келтирган ҳар бир назр ҳам ҳаромдир. ¹⁵ Энди сизга нима бўлгани ҳақида ўйлаб кўринг. Менинг Маъбадимни қайта қуришни бошламасингиздан олдин* нималар бўлгани ҳақида ўйлаб кўринг. ¹⁶ 20 чора дон оламан деб, хирмонга борганингизда, у ерда фақат 10 чора дон бўларди. Хумдан 50 кўза шароб оламан деб, борганингизда эса фақат 20 кўза шароб топардингиз.”

¹⁷ Эгамиз демоқда: “Меҳнатингизнинг барча самарасини йўқ қилай деб гармсел*, шира ва дўл юбордим. Шунда ҳам Менга қайтишни рад қилдингиз. ¹⁸⁻¹⁹ Аммо бугун*, тўққизинчи ойнинг йигирма тўртинчи кунидан бошлаб, сизларга нима бўлишига эътибор беринглар. Маъбадимнинг пойдевори ётқизилганига анча бўлди*. Ўшандан бери, эккан уруғларингиз деярли ҳосил бермас эди, тоқларингиз, анжирларингиз, анорларингиз ва зайтун дарахтларингизнинг ҳосили бебарака эди. Аммо бугундан бошлаб, Мен сизларга барака бераман.”

Эгамизнинг Зарубабелга берган ваъдаси

²⁰ Ўша куни*, ойнинг йигирма тўртинчи кунда Эгамиз яна хабар юбориб, қуйидаги сўзларни Хаггей пайғамбарга аён қилди:

²¹ Яхудо ҳокими Зарубабелга айт: “Осмон ва ерни ларзага соламан.

²² Шоҳликларнинг тахтларини ағдараман, халқларнинг шоҳликларига барҳам бераман. Жанг аравалари ва уларнинг устидагиларни ағдараман. Отлар, чавандозлар йиқилади, ҳамма бир-бирининг қиличидан ҳалок бўлади.

²³ Эгамизнинг каломи шудир: «Эй қулим Шалтиёл ўғли Зарубабел, ўша куни, — демоқда Сарвари Олам, — сени Ўз муҳр узугимдай қиламан*, чунки Мен сени танлаганман.» Сарвари Оламнинг каломи шудир.”

ИЗОҲЛАР

...яхудийлар Бобилдан Куддусга қайтиб, Маъбадни қайта қуришга киришадилар — Эзра 1:1-11, 3:7-13 га қаранг.

...қайта қуриш ишлари тўхтаб қолади — Эзра 4:1-5 га қаранг.

1:1 *Шоҳ Доро ҳукмронлигининг иккинчи йили —* милоддан олдинги 520 йил. Доро милоддан олдинги 522-486 йилларда Форс шоҳлигида ҳукмронлик қилган.

1:1 *олтинчи ой —* иброний календарининг Элул ойи назарда тутилган. Ҳозирги календарга кўра, бу ой тахминан августнинг ўртасидан бошланади.

1:1 *Яхудо —* ўша даврда Яхудо юрти Форс шоҳлигининг ҳукмронлиги остида бўлган. Яхудо юрти ҳудудига фақат Куддус ва унинг атрофидаги ерлар кирарди. Яхудо шоҳлари ҳукмронлик қилган даврда эса бу юртнинг ҳудуди анча катта эди.

1:1 *Шалтиёл ўғли Зарубабел —* 1 Солномалар 3:17-19 га кўра, Зарубабел Шалтиёлнинг укаси Подиёнинг ўғли эди. Шалтиёл ва Подиё сургун қилинган Яхудо шоҳи Ёҳайхиннинг ўғиллари бўлиб, Шалтиёл тўнғич фарзанд эди (4 Шоҳлар 24:8-17 га қаранг). Шалтиёлнинг ўғли бўлмаганига икки тахмин мавжуд: у бепарзанд эди ёки фарзандлари бўлган-у, аммо ҳаммаси ҳалок бўлган. Сабаби нима бўлишидан қатъий назар, шоҳ сулоласи Подиё орқали давом этган. Матндаги “Шалтиёл ўғли” ибораси Зарубабел шоҳ Ёҳайхиннинг ҳаққоний тахт вориси эканлигини кўрсатади.

1:4 *...Менинг уйим вайрон бўлиб ётганда... —* Маъбад Бобилликлар томонидан милоддан олдинги 586 йилда вайрон қилинган эди (4 Шоҳлар 25:1-21 га қаранг). Бобилда сургунда бўлган яҳудийларнинг биринчи гуруҳи милоддан олдинги 538 йилда Куддусга қайтиб, Маъбадни қайта қуришни бошлаган эди (Эзра 1:1-11 га қаранг). Милоддан олдинги 536 йилда Маъбаднинг пойдевори битган эди. Аммо Маъбаднинг қайта қурилиши кўп қаршиликлар туфайли милоддан олдинги 520 йилгача тўхтаб қолган эди (Эзра 3:7-4:5 га қаранг).

1:11 *қурғоқчилик —* ибронийчада *қурғоқчилик* ва *вайрон* сўзлари ўзаро оҳангдош. Бу сўз Маъбаднинг аҳволини тасвирлайди (шу бобнинг 4, 9-оятларига қаранг).

1:12 *...Зарубабел, олий руҳоний Ёшуа... —* ибронийча матнда *...Шалтиёл ўғли Зарубабел, олий руҳоний Ёхузадах ўғли Ёшуа...*

1:15 *Шоҳ Доро ҳукмронлигининг иккинчи йили олтинчи ойи —* шу бобнинг 1-оятига ва ўша оятнинг биринчи ва иккинчи изоҳларига қаранг.

2:1 *Ўша йил —* 1:1 га ва ўша оятнинг биринчи изоҳига қаранг.

2:1 *еттинчи ой —* иброний календарининг Тишри ойи назарда тутилган (Тишри ойи Итанам ойи деб ҳам аталади). Ҳозирги календарга кўра, бу ой тахминан сентябрнинг ўртасидан бошланади.

2:2 *Яхудо —* 1:1 нинг учинчи изоҳига қаранг.

2:2 *Шалтиёл ўғли Зарубабел —* 1:1 нинг охирги изоҳига қаранг.

2:3 *олдинги Маъбад —* 1:4 изоҳига қаранг.

2:10 *Шоҳ Доро ҳукмронлигининг иккинчи йили —* милоддан олдинги 520 йил (1:1 га ва ўша оятнинг биринчи изоҳига қаранг).

2:10 *тўққизинчи ой —* иброний календарининг Хислав ойи назарда тутилган. Ҳозирги календарга кўра, бу ой тахминан ноябрнинг ўртасидан бошланади.

2:12 *Йўқ* — Тавротга кўра, муқаддас гўштга теккан кийим ҳам муқаддас бўларди (Левилар 6:27 га қаранг). Аммо бундай кийимга теккан нарса муқаддас бўлиб қолмасди, чунки муқаддаслик бирин-кетин бошқа нарсаларга ўтиб кетмайди.

2:13 *Ҳа* — Тавротда кўра, ҳаром нарсага теккан одам ҳаром бўларди. Ўша одам теккан ҳар қандай бошқа нарса ҳам ҳаром ҳисобланади (Саҳрода 19:11-13, 22 га қаранг). Муқаддасликдан фарқли равишда (шу бобнинг 12-оятга изоҳига қаранг), ҳаромлик бирин-кетин бошқа нарсаларга ўтиб кетаверарди.

2:14 *...Мана бу одамлар ҳам, бу халқ ҳам олдимда худди шундайдир* — шу бобдаги 12-14-оятларнинг маъноси қуйидагича: халқ ўзларини ўша муқаддас кийимдай ҳисоблардилар (шу бобнинг 12-оятга ва ўша оятнинг изоҳига қаранг). Чунки улар Эгамиз билан бўлган муносабатлари орқали муқаддас қилинган эдилар (Чиқиш 19:3-6 га қаранг). Улар, биз Худонинг азиз халқи бўлганимиз учун, Худо бизнинг юртимизга алоҳида барака беради, деб ўйлардилар. Аммо Хаггей халққа аслида вазият қандай эканлигини тушунтиради. Хаггейнинг таъкидлашича, Маъбаднинг вайроналари ҳаром мурдадай эди (шу бобнинг 13-оятга ва ўша оятнинг изоҳига қаранг). Халқ Қуддусдаги қурбонгоҳда қурбонликлар келтирса ҳам (Эзра 3:1-6 га қаранг), улар Маъбадга эътиборсизликлари оқибатида ҳаром бўлган эдилар. Худо юртни лаънатлашига ана шулар сабаб бўлган эди (1:3-11 га қаранг). Хаггей халққа танбеҳ бериб, уларни Маъбадни қайта қуришга даъват қилади.

2:15 *Менинг Маъбадимни қайта қуришни бошламасингиздан олдин...* — милoddан олдинги 536-520 йиллар назарда тутилган. Шу йилларда Маъбадни қайта қуриш бўйича ҳеч қандай иш қилинмаган эди (1:4 изоҳига қаранг).

2:17 *гармсел* — ҳосилга катта зиён келтирадиган иссиқ шамол.

2:18-19 *бузун* — шу бобнинг 10-оятга қаранг.

2:18-19 *Маъбадимнинг пойдевори ётқизилганига анча бўлди* — ўн олти йил олдин, яъни милoddан олдинги 536 йил назарда тутилган (1:4 изоҳига қаранг).

2:20 *Ўша кун* — шу бобнинг 10-оятга қаранг.

2:23 *...сени Ўз муҳр узугимдай қиламан...* — муҳр узуги Худо томонидан шоҳга берилган ҳокимият тимсоли эди (тўликроқ маълумотга эга бўлиш учун луғатдаги МУҲР сўзига қаранг). Худо Довудга, сенинг наслинг то абад Исроил тахтида ўтиради, деб ваъда берган эди (2 Шоҳлар 7:16 га қаранг). Аммо Довуд наслидан бўлган шоҳ Ёҳайихин қилган гуноҳлари учун Худо томонидан рад этилиб, жазоланган (4 Шоҳлар 24:8-17 га қаранг). Шу боис Ёҳайихин Худо ишлатмайдиган муҳр узугидай бўлиб қолган эди (Еремиё 22:24-30 га қаранг). Шунга қарамай, Худо Довудга берган ваъдасига содиқ қолиб, бу оятда, Довуд наслидан бўлган Зарубабелга, сени муҳр узугимдай қиламан, деб айтган. Довуд сулоласи Ёҳайихиннинг ҳаққоний тахт вориси бўлган Зарубабел орқали давом этган (1:1 нинг охирига изоҳига қаранг).